

Homo Deus en andere toekomstverhalen

5

Petra Bolhuis & Theo Meereboer

Maieutiek 2018

Vooruitgang of niet?

Dieren leven in een duale wereld, mensen kennen 3 lagen en het belang van de derde laag neemt toe. (165)

Eerst kritiek: dieren hebben ook een derde laag! (de bananen van *Harry Harlow 1980 gepubliceerd in Principles of General Psychology.*)

Stappen volgens Harari;

- 1 cognitie (verhalen verzinnen)
- 2 schrift en geld, (abstracte verbanden vastleggen)
- 3 algoritmen

Maieutiek_2018 HomoDeus-5

Wat is ook alweer een algoritme?

Een **algoritme** is een eindige reeks instructies die vanuit een gegeven begintoestand naar een beoogd doel leidt.

Maieutiek_2018 HomoDeus-5

Mythen, verhalen en wetenschap

Mythen werken als je er in gelooft, wetenschap werkt ook als je er niet in gelooft, dat is het verschil zegt Harari. (zie o.a. H. 189)

Maar **waartoe** (teleologie) is dan wel weer een geloofskwestie!

Feiten én mythen spelen een rol in de verschillende opvattingen over vooruitgang of het gebrek daaraan.

Maieutiek_2018 HomoDeus-5

Waarvoor zijn wij op aarde?

De vraag 'waarvoor dit alles?' is nieuw in mensheid binnengekomen rond de 17de eeuw. Wanneer Leibnitz zich afvraagt waarom er iets is en niet niets. 'Omdat God het wil' is geen afdoend argument meer.

Eerst is er het overleven, dan godenwereld/God, en juist als de mens de top van zijn macht over de natuur bereikt komen de vragen op die de importantie van de mens in twijfel trekken; Waarom dit alles? Heeft het een begin en een einde? Is de natuur er wel voor ons? Wat is de zin van het bestaan? Wat komt er na de mens?

Maieutiek_2018 HomoDeus-5

Optimisme en pessimisme, maar waarvoor?

1. Ligt de nadruk op het ondermaanse of op het metafysische?
2. Gaat het over het westen of de mensheid?
3. Gaat het over de aarde, de cultuur of de natuur?
4. Gaat het over een lange of korte termijn?

Maieutiek_2018 HomoDeus-5

Metafysisch of ondermaans?

Harari maar ook Gabriel, Dennett en Gray zijn denkers die zich –elk op hun manier– tegen de metafysica keren.

Maar al deze denkers zetten het betekenisverlenende, de geest, weer op de agenda.

Gray in Trouw september 2018,

Gabriel in *Waarom de wereld niet bestaat*,

Dennett in *van Bacterie tot Bach* (blz. 457 o.a.),

Harari met zijn vraagstelling aan het eind van het boek.

Maleutiek_2018 HomoDeus-5

Hoe gaat het met “wij”?

Het verleden was misschien wel beter zegt Harari. (Blz. 186)

Maar uiteindelijk zal iedere mythe zichzelf afmeten aan de eigen maatstaven en er gunstiger uitkomen dan andere tijden.

Bregman zegt; je hebt geen andere maatstaf dan een subjectieve; ik wil liever hier en nu leven dan in welke tijd ook. (uit de geschiedenis van de vooruitgang blz. 20)

Maleutiek_2018 HomoDeus-5

Hoe gaat het met ‘de mensheid’?

Het is nog nooit met zoveel mensen zo goed gegaan in de zin van veiligheid, gezondheid, gelijkheid en scholing. (uit Rosling *Feitenkennis*)

Maar er is een toenemend gevoel van een naderende catastrofe.

Wanneer we het concept ‘doel’ loslaten raken we in een zingevingscrisis, niet in de laatste plaats omdat het traject van het opheffen van schaarste en de ongelijkheid zo goed is gelukt.

Maleutiek_2018 HomoDeus-5

Hoe gaat het met ‘de natuur’?

Alle denkers gaan uit van een vorm van het antropoceen en gaan ook uit van de menselijke maat;

Natuurbehoud gaat, zonder dat dit wordt geëxpliciteerd, voornamelijk over een wereld waarin wij kunnen functioneren en over andere diersoorten die wij belangrijk vinden.

Maleutiek_2018 HomoDeus-5

N.B.-1 Het pessimisme betreft anderen

Het merkwaardige aan ons pessimisme is dat we het zelden op ons eigen leven toepassen. Als het daarover gaat, rekenen we op betere salarissen, langere levens en leukere vakanties. Persoonlijk voelen we ons steeds veiliger en zijn we optimistisch over onze persoonlijke financiële situatie. De overgrote meerderheid noemt zich gelukkig. Maar zodra het over de *ationale* toestand gaat, is de meerderheid buitengewoon pessimistisch.

Nederland spant de kroon. Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau kenmerkt Nederland zich, meer dan enig ander land, door de 'met mij gaat het goed, met ons gaat het slecht'-mentaliteit. Nergens is de optimismekloof, kenmerkend voor alle westerse landen, zo groot als hier. Paul Dekker, onderzoeker bij het SCP, heeft het Nederlandse probleem treffend samengevat: 'Er is een aanhoudend gevoel van crisis en onbehagen. (...)

(Bregman *De geschiedenis van de vooruitgang* p. 275 e.v.)

Maleutiek_2018 HomoDeus-5

N.B.-2 Het pessimisme is daar waar het goed gaat

“In de eerste plaats: het gebrek aan toekomst betreft alleen de samenlevingen in het zogenaamde Westen, die veel te verliezen hebben.

Waarnemers in Zuid-Amerika, Azië en Afrika constateren dat de voormalige koloniale heersers treuren om het verlies van hun macht, terwijl vooral in Zuidoost-Azië nog steeds een onbezwaard gevoel van verandering in de lucht hangt en honderden miljoenen mensen verlost zijn van bittere armoede.

(Blom *Wat op het spel staat* p.20)

Maleutiek_2018 HomoDeus-5

Maakt het uit of je pessimistisch bent?

“Daarbij doemt het gevaar op dat de socioloog William Thomas al in 1928 heeft omschreven: 'Wanneer mensen situaties als werkelijk definiëren, hebben die situaties werkelijke gevolgen.' Chagrijn is niet onschuldig (Bregman p. 276)

Welk verhaal drijft ons?

Waaraan meten we vooruitgang af?

Maieutiek_2018 HomoDeus-5